

Poziom	Ocena
K	dopuszczająca
K+P	dostateczna
K+P+R	dobra
K+P+R+D	bardzo dobra / celująca*
K+P+R+D+W	celująca

poziom K – konieczny  
poziom P – podstawowy  
poziom R – rozszerzający  
poziom D – dopełniający  
poziom W – wykraczający

\*Pełne opanowanie wymagań sformułowanych w podstawie programowej jest warunkiem koniecznym do wystawienia uczniowi oceny celującej. Nauczyciel określa, które wymagania wykraczające poza podstawę programową są dodatkowymi elementami decydującymi o ocenie celującej.

WYMAGANIA PROGRAMOWE DLA KLASY V SZKOŁY PODSTAWOWEJ według programu „Wczoraj i dziś” autorstwa dr. Tomasza Maćkowskiego (dostosowane do podręcznika o tym samym tytule, którego autorem jest dr Grzegorz Wojciechowski) Opracowanie: Dariusz Judek						
Badana czynność uczniów		Poziomy wymagań				
<b>I. Polska pierwszych Piastów</b>		K	P	R	D	W
Wiadomości	- wymienia narzędzia rolnicze używane przez Słowian			+		
	- podaje autorów średniowiecznych kronik, które zawierają legendy o początkach państwa polskiego				+	
	- wie, na czym polegał słowiański obrzęd postrzyżyn				+	
	- omawia zachowane ślady pogańskich wierzeń Słowian				+	
	- zna daty chrztu Polski i zjazdu gnieźnińskiego	+				
	- wyjaśnia znaczenie terminów: <i>plemień, gród, drużyna, książę</i>	+				
	- wymienia zajęcia mieszkańców średniowiecznego Gniezna		+			
	- podaje lata panowania Mieszka I			+		
	- zna pisemną relację Ibrahima ibn Jakuba dotyczącą państwa Mieszka I					+
	- omawia okoliczności, w jakich doszło do ślubu Mieszka I z Dobrawą		+			
	- tłumaczy, jakie były przyczyny i skutki chrztu Polski			+		
	- wie, jaką rolę pełnili duchowni w państwie Mieszka I			+		
	- zna podstawowe fakty z życia świętego Wojciecha		+			
	- omawia następstwa misji i męczeńskiej śmierci biskupa Wojciecha			+		
	- wymienia przyczyny i skutki zjazdu gnieźnińskiego				+	
	- wyjaśnia znaczenie terminów: <i>relikwie, koronacja</i>				+	
	- rozumie szczególne znaczenie koronacji Bolesława Chrobrego w dziejach państwa polskiego	+				
	- tłumaczy, czym był Szczerbiec				+	
	- wie, kiedy Orzeł Biały stał się symbolem państwa polskiego			1	+	
	- omawia legendarne początki dynastii Piastów					+
- przedstawia stanowisko historyków dotyczące pochodzenia przodków Mieszka I					+	
Umiejętności	- zna legendy o Lechu, Czechu i Rusie, o Popielu oraz o Piaście	+				

	- rozpoznaje cechy charakterystyczne legendy	+				
	- wskazuje na mapie ziemie polskie zamieszkiwane przez najważniejsze plemiona słowiańskie w X wieku			+		
	- charakteryzuje wierzenia mieszkańców ziem polskich przed przyjęciem chrztu przez Mieszka I				+	
	- opowiada o powstaniu i początkach państwa polskiego			+		
	- wskazuje na mapie Gniezno i obszar państwa Mieszka I	+				
	- umieszcza na linii chronologicznej datę chrztu Polski		+			
	- opisuje budowę średniowiecznego grodu na przykładzie Gniezna		+			
	- potrafi określić przyczyny i skutki przyjęcia chrztu przez Mieszka I				+	
	- wskazuje na mapie granice państwa Mieszka I		+			
	- omawia znaczenie przyjęcia chrztu przez Polskę			+		
	- ocenia znaczenie bitwy pod Cedynią				+	
	- porównuje przebieg granic współczesnej Polski i państwa Mieszka I					+
	- zaznacza na linii chronologicznej daty śmierci biskupa Wojciecha, zjazdu gnieźnieńskiego oraz koronacji Bolesława Chrobrego		+			
	- wskazuje na mapie granice państwa polskiego w czasach Bolesława Chrobrego			+		
	- pokazuje na mapie Gdańsk i ziemie zamieszkiwane przez Prusów				+	
	- przedstawia historię zjazdu gnieźnieńskiego, uwzględniając postacie świętego Wojciecha, Bolesława Chrobrego i Ottona III		+			
	- przekazuje relację z pobytu Ottona III w Gnieźnie w 1000 roku na podstawie fragmentów kroniki Galla Anonima					+
	- charakteryzuje politykę zewnętrzną i wewnętrzną Bolesława Chrobrego				+	
	- opowiada o współczesnym znaczeniu zjazdu gnieźnieńskiego					+
	- prezentuje postać świętego Wojciecha					+
	<b>II. Społeczeństwo średniowiecza</b>	K	P	R	D	W
Wiadomości	- wyjaśnia znaczenie terminów: <i>klasztór, post, skryptorium, kopista, kupiec, rzemieślnik, cech, burmistrz, samorząd miejski, rynek</i>		+			
	- wie, jak duży wpływ na życie ludzi w średniowieczu miała religia		+			
	- wymienia zabudowania tworzące średniowieczny klasztor		+			
	- omawia przejawy średniowiecznej pobożności			+		
	- tłumaczy, na czym polegała praca zakonników w średniowiecznym skryptorium				+	
	- zna rolę zakonów w czasach współczesnych					+
	- rozumie, jaką funkcję pełniły zamki w średniowieczu		+			
	- wie, jaką drogę musiał przejść chłopiec, aby zostać rycerzem			+		
	- podaje cechy idealnego rycerza	+				
	- wymienia główne elementy rycerskiego wyposażenia		+			
	- wie, skąd wzięło się powiedzenie <i>polegać na kimś jak na Zawiszy</i> i co ono oznacza				+	
	- wyjaśnia, czym były turnieje rycerskie			+		
	- wymienia elementy kultury rycerskiej i dworskiej				+	
	- podaje przykłady miejsc w Polsce, w których znajdują się obecnie zamki wzniesione w średniowieczu bądź ich ruiny				+	
	- wie, jakie funkcje pełnią zamki w dzisiejszych czasach					+
	- wyjaśnia znaczenie terminu <i>mieszczanie</i>	+				
	- podaje przykłady zawodów rzemieślniczych wykonywanych w średniowieczu		+			
	- wymienia grupy ludności żyjące w średniowiecznym mieście		+			
- wie, jaką rolę odgrywali w średniowiecznym mieście burmistrz i członkowie			+			

	ławy miejskiej						
	- rozumie pochodzenie nazw współczesnych ulic, na przykład: <i>Szewska, Garncarska, Tkacka</i>					+	
	- wymienia prace polowe wykonywane w epoce średniowiecza		+				
	- tłumaczy, jaki wpływ na poprawę wydajności pracy chłopów w średniowieczu miało zastosowanie młyna i pługa			+			
	- wie, czym była lokacja					+	
	- wyjaśnia znaczenie terminów: <i>soltyś, plug, trójpolówka</i>					+	
	- wie, jak odżywiali się mieszkańcy średniowiecznej wsi			+			
	- przedstawia sposoby spędzania wolnego czasu przez mieszkańców wsi w średniowieczu					+	
Umiejętności	- opisuje średniowieczny klasztor i tryb życia mnichów, używając wyrazów: <i>zakon, reguła, ubóstwo</i>	+					
	- charakteryzuje postać świętego Franciszka z Asyżu	+					
	- wyjaśnia znaczenie związku frazeologicznego <i>benedyktyńska praca</i> i tłumaczy, skąd wywodzi się to wyrażenie						+
	- potrafi wskazać różnice między stylami romańskim i gotyckim			+			
	- rozpoznaje na przykładach średniowiecznych budowli takie elementy architektoniczne, jak: portal, rozeta, apsyda, łuk, sklepienie						+
	- przekazuje informacje na temat zabytków romańskich i gotyckich znajdujących się w rodzinnej miejscowości lub regionie						+
	- wyjaśnia, jaką rolę w sztuce średniowiecznej odgrywała tematyka religijna						+
	- rozpoznaje charakterystyczne elementy zamku		+				
	- opisuje wygląd średniowiecznej twierdzy						+
	- tłumaczy, na czym polegały i jak przebiegały turnieje rycerskie						+
	- opisuje średniowieczne miasto		+				
	- charakteryzuje grupy ludności żyjące w średniowiecznym mieście			+			
	- potrafi wymienić różnice między handlem średniowiecznym i współczesnym						+
	- porównuje miasto średniowieczne z miastem współczesnym						+
	- wskazuje różnice między losem chłopów a życiem rycerza lub mieszczanina		+				
	- omawia przebieg procesu lokacji wsi						+
	- opowiada o roli karczmy w średniowieczu na podstawie tekstu źródłowego						+
	- tłumaczy, dlaczego stosowanie trójpolówki pozwalało uzyskać lepsze efekty niż uprawa ziemi metodą żarową						+
- porównuje życie na wsi w średniowieczu i w czasach współczesnych						+	
<b>III. Polska i Krzyżacy</b>		K	P	R	D	W	
Wiadomości	- wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Prusy, zakon krzyżacki, wielki mistrz</i>					+	
	- dostrzega negatywne skutki rozbicia dzielnicowego					+	
	- tłumaczy, w jakich okolicznościach powstał zakon krzyżacki					+	
	- wie, dlaczego Konrad Mazowiecki sprowadził Krzyżaków do Polski					+	
	- wymienia przyczyny konfliktu polsko-krzyżackiego					+	
	- omawia skutki sprowadzenia Krzyżaków do Polski					+	
	- wie, jakie skutki przyniosła Polsce utrata Pomorza Gdańskiego					+	
	- wymienia najważniejsze osiągnięcia Kazimierza Wielkiego, w tym założenie Akademii Krakowskiej		+				
	- opowiada, kim był Mikołaj Wierzynek			+			
	- wyjaśnia znaczenie terminu <i>unia</i>					+	
	- tłumaczy, w jakich okolicznościach doszło do ślubu Jadwigi i Jagiełły		+				
	- zna datę bitwy pod Grunwaldem	+					
	- podaje przyczyny i skutki wielkiej wojny z zakonem krzyżackim		+				



Wiadomości	- podaje przyczyny odkryć geograficznych w XV i XVI stuleciu		+			
	- wyjaśnia znaczenie terminów: <i>karawela, Nowy Świat, Indianie, broń palna, konkwistador</i>		+			
	- zna najważniejsze dokonania Bartłomieja Diaza, Vasco da Gamy i Ferdynanda Magellana			+		
	- wymienia skutki odkryć geograficznych dla mieszkańców Europy i Ameryki			+		
	- wie, kim byli Hernan Cortez i Francisco Pizarro					+
	- zna datę wynalezienia ruchomej czcionki przez Jana Gutenberga				+	
	- tłumaczy, na czym polegało przełomowe odkrycie Mikołaja Kopernika	+				
	- wie, dlaczego Leonarda da Vinci zalicza się do czołowych postaci epoki renesansu			+		
	- wyjaśnia znaczenie terminów <i>renesans</i> i <i>humanizm</i>			+		
	- rozumie myśl Terencjusza: <i>Człowiekiem jestem i nic, co ludzkie, nie jest mi obce</i>				+	
	- podaje przykłady najważniejszych dzieł renesansowych				+	
	- wie, skąd współcześnie czerpiemy wiedzę o Wszechświecie					+
	- zna teorie dotyczące tego, kto dotarł do Ameryki przed 1492 rokiem					+
	Umiejętności	- umieszcza na linii chronologicznej datę odkrycia Ameryki przez Krzysztofa Kolumba	+			
- pokazuje na mapie trasę pierwszej wyprawy dalekomorskiej Krzysztofa Kolumba		+				
- wskazuje na mapie lądy odkryte w XV i XVI wieku przez Europejczyków oraz trasy wypraw odkrywczych podjętych przez Bartłomieja Diaza, Vasco da Gamę i Ferdynanda Magellana				+		
- opowiada, co wydarzyło się w roku 1492, używając terminów: <i>karawela, Nowy Świat, Indianie, broń palna</i>			+			
- wyjaśnia, dlaczego Kolumb nazwał mieszkańców Ameryki Indianami				+		
- tłumaczy na podstawie tekstu źródłowego, w jaki sposób Krzysztof Kolumb zdobył zaufanie Indian					+	
- opisuje wygląd XV-wiecznego okrętu					+	
- charakteryzuje życie na statku w XV wieku					+	
- wyjaśnia, jak średniowieczni mieszkańcy Europy wyobrażali sobie świat					+	
- tłumaczy, jaki wpływ miały odkrycia geograficzne na wyobrażenia ludzi o świecie					+	
- ocenia znaczenie wypraw odkrywczych dla Europejczyków i ludów zamieszkujących Amerykę						+
- formułuje wnioski dotyczące niewolnictwa i wyraża swoją opinię na ten temat						+
- pozyskuje z różnych źródeł informacje o Krzysztofie Kolumbie oraz tworzy notatkę na temat tej postaci						+
- tłumaczy teorię Mikołaja Kopernika w kontekście powiedzenia: <i>Wstrzymał Słońce, ruszył Ziemię</i>		+				
- opowiada o życiu Mikołaja Kopernika, używając wyrażen: <i>uczony, astronom, odkrycie naukowe</i>			+			
- omawia różnice w postrzeganiu ludzkiego życia w średniowieczu i renesansie				+		
- rozpoznaje charakterystyczne cechy budowli renesansowych				+		
- ocenia wpływ wynalazku Jana Gutenberga na zmianę światopoglądu ludzi na przełomie średniowiecza i renesansu						+
- sporządza notatkę na temat wybranego twórcy renesansowego na podstawie zgromadzonych informacji						+
<b>V. W Rzeczypospolitej szlacheckiej</b>		K	P	R	D	W
	- wyjaśnia znaczenie terminów: <i>dwór, paż, komnata, arras</i>	+				

Wiadomości	- zna datę hołdu pruskiego			+		
	- wie, którzy władcy panowali w Rzeczypospolitej w okresie rozkwitu polskiej kultury	+				
	- wymienia najważniejszych przedstawicieli polskiego renesansu		+			
	- wie, dlaczego Mikołaj Rej i Jan Kochanowski należą do najważniejszych twórców w historii literatury polskiej			+		
	- omawia zasługi ostatnich Jagiellonów dla rozwoju kultury polskiej			+		
	- podaje przykłady budowli renesansowych w Polsce				+	
	- wyjaśnia znaczenie terminów: <i>sejm, sejmik, pospolite ruszenie, szlachta, przywilej, poseł, herb</i>		+			
	- tłumaczy, dlaczego rycerstwo przekształciło się w szlachtę		+			
	- wie, na czym polegała uprzywilejowana pozycja szlachty w Rzeczypospolitej			+		
	- wymienia prawa i obowiązki szlachty			+		
	- rozumie znaczenie terminu <i>demokracja szlachecka</i>		+			
	- wyjaśnia, w jaki sposób obradował sejm walny				+	
	- dostrzega wpływ nadawania szlachcie kolejnych przywilejów na pozycję tej grupy w państwie oraz osłabienie władzy królewskiej				+	
	- zna datę zatwierdzenia uchwały nihil novi				+	
	- wymienia elementy, z których składał się herb szlachecki				+	
	- wyjaśnia znaczenie terminów: <i>folwark, pańszczyzna, kmiecie</i>					+
	- wie, jakie znaczenie miał spław wiślany dla rozwoju handlu zbożem w XVI wieku	+				
	- omawia funkcje poszczególnych zabudowań gospodarczych wchodzących w skład folwarku szlacheckiego		+			
	- tłumaczy, jaką rolę pełnił Gdańsk w XVI-wiecznym handlu zbożem			+		
	- wymienia przywileje szlacheckie ograniczające wolność osobistą chłopów			+		
	- zna datę uchwalenia unii polsko-litewskiej w Lublinie					+
	- podaje najważniejsze postanowienia unii lubelskiej	+				
	- omawia przyczyny i skutki zawarcia unii lubelskiej		+			
	- wymienia narodowości żyjące na terytorium Rzeczypospolitej Obojga Narodów			+		
	- wie, na czym polegała tolerancja religijna w XVI-wiecznej Rzeczypospolitej				+	
	- zna prawa, które konfederacja warszawska gwarantowała szlachcie			+		
	- tłumaczy, czym była reformacja			+		
	- wyjaśnia znaczenie terminów: <i>elekcja, pole elekcyjne, koronacja</i>				+	
	- zna datę pierwszej wolnej elekcji	+				
	- wie, jak nazywał się pierwszy polski władca elekcyjny		+			
	- wymienia postanowienia Artykułów henrykowskich		+			
	- tłumaczy, na czym polegała zasada liberum veto				+	
	- zna przyczyny kryzysu państwa polsko-litewskiego w XVII wieku		+			
	- wie, dlaczego Stefana Czarnieckiego i Jana III Sobieskiego uznaje się za bohaterów narodowych			+		
	- rozumie znaczenie terminu <i>potop szwedzki</i>	+				
	- wyjaśnia, na czym polegała wojna podjazdowa	+				
	- podaje najważniejsze przyczyny i skutki wojen polsko-szwedzkich i polsko-tureckich w XVII wieku			+		
	- zna główne przyczyny i skutki wojen polsko-moskiewskich w XVII stuleciu				+	
	- wymienia nazwy współczesnych państw, które leżą na terytorium dawnej Rzeczypospolitej					+
	- tłumaczy, jakie ślady potęgi dawnej Rzeczypospolitej można odnaleźć na terytorium współczesnej Litwy, Łotwy, Białorusi i Ukrainy					+



	- wymienia skutki zwycięstwa Jana III Sobieskiego w bitwie pod Wiedniem			+		
	- opisuje uzbrojenie husarza na podstawie ilustracji				+	
	- omawia przyczyny i skutki wojen prowadzonych przez Rzeczpospolitą w XVII wieku				+	
	- porównuje terytorium Rzeczypospolitej Obojga Narodów z obszarem współczesnej Polski				+	
<b>VI. Upadek Rzeczypospolitej</b>		K	P	R	D	W
Wiadomości	- zna daty: elekcji Stanisława Augusta Poniatowskiego na króla Polski, I rozbioru Rzeczypospolitej, utworzenia Komisji Edukacji Narodowej	+				
	- wie, czym były obiady czwartkowe i kto w nich uczestniczył	+				
	- wyjaśnia, dlaczego Ignacy Krasicki zaliczany jest do czołowych postaci polskiej kultury w XVIII wieku		+			
	- przedstawia postulaty konfederatów barskich			+		
	- rozumie, dlaczego dzień 14 października jest obchodzony jako Dzień Edukacji Narodowej				+	
	- wie, dlaczego sejm obradujący w latach 1788–1792 określa się jako Sejm Czteroletni lub Sejm Wielki					+
	- zna datę uchwalenia Konstytucji 3 maja	+				
	- podaje daty: obrad Sejmu Wielkiego, wojny prowadzonej w obronie Konstytucji 3 maja, II rozbioru Polski	+				
	- wyjaśnia znaczenie terminu <i>konstytucja</i>		+			
	- wymienia najważniejsze postanowienia Konstytucji 3 maja			+		
	- zna przyczyny i skutki uchwalenia Konstytucji 3 maja		+			
	- omawia okoliczności, w jakich zawiązano konfederację targowicką, i wymienia jej następstwa			+		
	- wie, kim byli Stanisław Małachowski i Hugo Kołłątaj		+			
	- zna okoliczności ustanowienia Orderu Virtuti Militari przez Stanisława Augusta Poniatowskiego			+		
	- wyjaśnia, dlaczego rocznica uchwalenia Konstytucji 3 maja jest obecnie świętem narodowym			+		
	- podaje datę wybuchu powstania kościuszkowskiego				+	
	- wymienia dokonania Tadeusza Kościuszki przed wybuchem powstania w 1794 roku	+				
	- wie, jaką rolę odegrali w trakcie powstania kościuszkowskiego Jan Henryk Dąbrowski i Jan Kiliński	+				
	- zna datę III rozbioru Rzeczypospolitej			+		
	- omawia przyczyny i skutki III rozbioru Polski	+				
	- wyjaśnia znaczenie terminów: <i>barok, oświecenie, klasycyzm</i>		+			
	- wymienia charakterystyczne cechy sztuki barokowej i klasycystycznej		+			
	- podaje przykłady budowli barokowych i klasycystycznych z uwzględnieniem regionu, w którym mieszka		+			
	- wie, jakie funkcje pełniła sztuka barokowa w Kościele katolickim		+			
	- wymienia najważniejsze wynalazki epoki oświecenia			+		
	- tłumaczy, czym była <i>Wielka encyklopedia francuska</i>			+		
	- zna dzieła sztuki nawiązujące do wydarzeń z XVIII-wiecznej historii Rzeczypospolitej					+
	- umieszcza na linii chronologicznej daty: 1764, 1772, 1773					+
	- wskazuje na mapie ziemie utracone przez Rzeczpospolitą w wyniku I, II i III rozbioru	+				
	- wymienia reformy wprowadzone w polskim systemie oświaty za panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego	+				
- określa, jakie znaczenie dla Rzeczypospolitej miało utworzenie Komisji		+				



Umiejętności	Edukacji Narodowej					
	- dostrzega związek między wykształceniem obywateli a ich poczuciem odpowiedzialności za państwo				+	
	- umieszcza na linii chronologicznej daty: 1788, 1791, 1792, 1793				+	
	- omawia reformy Sejmu Wielkiego		+			
	- ocenia decyzję króla Stanisława Augusta Poniatowskiego o przystąpieniu do konfederacji targowickiej			+		
	- umieszcza na linii chronologicznej daty wybuchu powstania kościuszkowskiego oraz III rozbioru Polski					+
	- opowiada o wydarzeniach, które rozegrały się podczas powstania kościuszkowskiego, używając wyrażeń: <i>naczelnik powstania, przysięga Kościuszki, kosynierzy</i>		+			
	- podaje przyczyny i skutki wybuchu powstania w 1794 roku		+			
	- opisuje przebieg insurekcji kościuszkowskiej		+			
	- wyjaśnia, dlaczego Tadeusz Kościuszko wydał uniwersał połaniecki				+	
	- omawia rolę chłopów w powstaniu kościuszkowskim			+		
	- opowiada o losach Tadeusza Kościuszki po powstaniu w 1794 roku					+
	- ocenia dokonania Tadeusza Kościuszki				+	
	- porównuje sztukę barokową z klasycystyczną oraz wskazuje różnice między stylem renesansowym i barokowym w architekturze				+	
	- rozpoznaje takie elementy architektoniczne, jak: gzyms, tympanon, fasada					+
- tłumaczy, co spowodowało ożywiony rozwój nauki w epoce oświecenia					+	
- ocenia dokonania króla Stanisława Augusta Poniatowskiego					+	